KAPITOLA O SITUACI V ZEMI

ČESKÁ REPUBLIKA

Regional Refugee Response
for the Ukraine Situation

© UNHCR/Michal Novotný

Stručně

Plánovaná reakce České republiky
(leden–prosinec 2023)

500 000
očekávaný počet uprchlíků

81,6 mil. dolarů
celková potřebná částka

4
spolupracující partneři

ČESKÁ REPUBLIKA

Část 1: Aktuální stav

Shrnutí situace

K 23. prosinci 2022 získalo dočasnou ochranu podle směrnice o dočasné ochraně celkem 473 216 ukrajinských uprchlíků. Česko je pro uprchlíky z Ukrajiny primárně cílovou zemí, ale i zemí tranzitní, a řadí se mezi státy s nejvyšším počtem registrovaných uprchlíků z Ukrajiny na světě, a to jak v absolutních číslech, tak v přepočtu na hlavu. Přítomnost početné předválečné ukrajinské diaspory, dynamická ekonomika s jednou z nejnižších nezaměstnaností v EU a obrovská solidarita obyvatel s uprchlíky vedly k tomu, že se do České republiky uchýlil před válkou velký počet Ukrajinců.

Jelikož země neleží na vnější pozemní hranici schengenského prostoru, je obtížné sledovat počet nově příchozích a opakovaně se vracejících uprchlíků. Počet ukrajinských státních příslušníků, kterým byla přiznána dočasná ochrana, postupně narůstá až na přibližně 10 000 až 15 000 měsíčně, přičemž mnoho uprchlíků považuje Českou republiku za svou finální destinaci. Zatímco do země stále přicházejí noví či vracející se uprchlíci, v důsledku čehož není snadné zjistit přesné počty osob pobývajících v zemi, český plán pro oživení a odolnost (Národní plán obnovy – NPO) předpokládá, že v roce 2023 bude zemí procházet nebo zde bude pobývat asi 500 000 uprchlíků, na něž bude zacílena podpora partnerů NPO; toto číslo ovšem nezahrnuje případnou další uprchlickou vlnu. Vzhledem k nepříznivým podmínkám v zimním období může vývoj konfliktu na Ukrajině v nadcházejících měsících přispět k zesílení přílivu uprchlíků do sousedních zemí a České republiky.

Osoby požívající v současné době dočasné ochrany mohou v České republice legálně pobývat až do března 2023 na základě balíčku vnitrostátních zákonů, tzv. Lex Ukrajina, přijatého v březnu 2022, který se zaměřil na rychlou registraci uprchlíků, jakož i na zavedení klíčových opatření týkajících se přístupu ke zdravotnímu pojištění, trhu práce a školství, humanitárních dávek pro uprchlíky a solidárních příspěvků pro hostitele. V červnu byly přijaty novely zákona a v závěru roku 2022 se projednává nový návrh s uvažovaným prodloužením dočasné ochrany do března 2024.

Vláda vypracovala komplexní adaptační/inkluzivní agendu zaměřenou na uprchlíky z Ukrajiny využívající třífázovou strategii: zajištění bezpečí, adaptace a soužití a dlouhodobá řešení. Vládní strategie zahrnuje 13 prioritních oblastí přidělených 13 pracovním skupinám, mezi něž patří koordinace, komunikace, financování, digitalizace řízení a integrace (např. bydlení, školství,

zdravotnictví, sociální oblast, bezpečnost atd.).[1] Česká vláda provede revizi své strategie pro rok 2023 a partneři NPO Národní plán obnovy příslušně upraví.

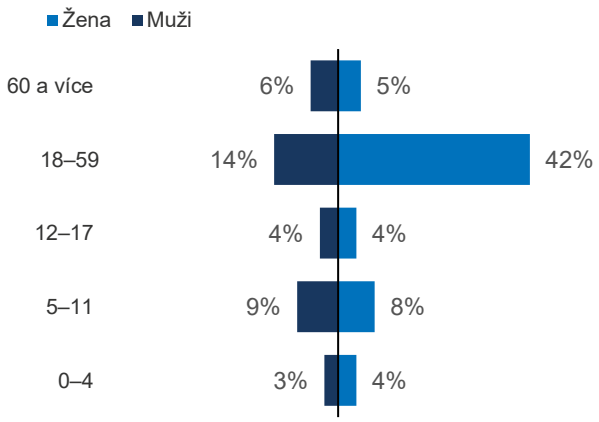
Velkorysost, kterou vláda projevila, a bezprostřední vlna solidarity české společnosti vůči uprchlíkům z Ukrajiny je pozoruhodná. Většina uprchlíků je ubytována u místních obyvatel, pouze část ve státních zařízeních. Toto úsilí doplňují meziagenturní iniciativy orgánů OSN působících v zemi (dále jen jako „partneři NPO“), jakož i místních a mezinárodních nevládních organizací a subjektů občanské společnosti.

I přes dosavadní působivou reakci se očekává, že schopnost stávajících sociálních a ekonomických struktur absorbovat a integrovat početnou ukrajinskou uprchlickou populaci v dlouhodobějším horizontu bude během roku narážet na své limity. Česká vláda plánuje začlenit zranitelné uprchlíky do již existujících záchranných sociálních sítí pro zranitelné české občany, byť podrobnosti těchto změn ve vládním řešení ubytování uprchlíků jsou stále předmětem jednání v rámci balíčku Lex Ukrajina 5. Řešení ubytování uprchlíků je zahrnuto do strategie NPO, aby byla zajištěna udržitelná reakce a svobodný a nediskriminační přístup uprchlíků k právům a nikdo nebyl opomenut.

Předpokládané počty uprchlíků

Česká republika	Počet uprchlíků zaregistrovaných k dočasné ochraně na konci prosince 2022[2]	Očekávaný počet uprchlíků v roce 2023
Počet uprchlíků	473 216	500 000

Věková a genderová struktura[3]

63 %
žen a dívek

37 %
mužů a chlapců

[1] Česká republika:Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládání uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu, duben 2022.
[2] Tento údaj může zahrnovat vícenásobné registrace téže osoby ve dvou nebo více zemích EU+, registrace, které zůstanou z různých důvodů nedokončené, a registrace uprchlíků, kteří se přesunuli dále, včetně mimoevropských zemí.
[3] Výpočty vycházejí z údajů o dočasné ochraně (členěné na muže/ženy a děti/dospělé) a z Regionálních průzkumů profilů a záměrů UNHCR (Regional Profiles and Intentions Surveys) č. 1 a 2 (členěné na věkové skupiny).

Potřeby uprchlíků z hlediska ochrany, kde jsou zranitelní a jaká hrozí rizika na úrovni země

Převážnou část uprchlíků z Ukrajiny tvoří ženy a děti, přičemž 75 % dospělých je mladších 45 let a 28 % dospělých je mladších 30 let.[4] Nejčastějším typem domácnosti je matka s jedním dítětem; 26 % dětí je mladších 5 let.[5] Faktorem, který zhoršuje stávající rizika spojená s ochranou, zvyšuje psychosociální stres u dospělých, podkopává ochranu dětí a ovlivňuje jejich blahobyt a vývoj, je rozdělení rodiny, v důsledku něhož mohou být uprchlíci ve zvýšené míře ohrožováni násilím, vykořisťováním a zneužíváním. Ze závěrů monitoringu ochrany provedeného v roce 2022 vyplynulo, že uprchlíci přicházející do České republiky trpí kromě nuceného vysídlení a rozdělení rodin také významnou přetrvávající zranitelností. Ta vyplývá jednak z psychického a fyzického traumatu a úzkosti, a jednak z genderově podmíněného násilí v důsledku konfliktu nebo obtížného přístupu k základním službám na Ukrajině, což vyvolává potřeby v oblasti ochrany dětí, psychosociální podpory a péče o duševní zdraví. V posledním průzkumu záměrů UNHCR ze září 2022 navíc přibližně 8 % respondentů uvedlo, že jeden nebo více členů jejich domácnosti ve věku 5 a více let má nějaké postižení významně omezující možnost pohybu, zrak, sluch, paměť, komunikaci nebo sebepéči.[6] Lidé s postižením mají často problém získat kromě ubytování také zdravotní péči a sociální pomoc, protože v zařízeních často chybí potřebné bezbariérové prvky, jako jsou rampy či bezbariérové toalety.

I téměř rok po začátku krize, kdy jsou možnosti návratu stále omezené, potřebují uprchlíci v České republice střednědobé a dlouhodobé ubytování. Podle vlády žije 75 % Ukrajinců v soukromí, 10 % v solidárním bydlení (u Čechů nebo Ukrajinců) a 15 % ve státem financovaném ubytování. Zajištění ubytování, zejména v zimním období, kdy se zvyšují životní náklady a náklady na služby, představuje stále významnou potřebu. Otázka bydlení má rovněž bezprostřední souvislost s přístupem k zaměstnání v případě dospělých, přístupem ke vzdělání u dětí a nárokem na sociální pomoc, jelikož to vše je spojeno s úředním dokladem o pobytu a adresou bydliště. V souvislosti se zajištěním přístupu k zaměstnání a péči o děti zůstává prioritou rovněž integrace Ukrajinců žijících v nebytových prostorách, zejména romských uprchlíků. Při poskytování dočasného i dlouhodobého ubytování uprchlíkům jsou české vládě významně nápomocné hostitelské komunity, soukromý sektor i obecní úřady, jakož i partneři NPO.

Dětští uprchlíci mají právo na vzdělání za stejných podmínek jako občané České republiky a předškolní a školní docházka na 1. a 2. stupni základní školy (do věku 15 let) je povinná. Podle Ministerstva školství ČR docházelo ve školním roce 2022/23 do českých škol všech stupňů asi 60 000 ukrajinských dětí.[7] Ovšem každý čtvrtý dětský uprchlík, který školu navštěvoval v předchozím školním roce, přestal do školy z nejrůznějších důvodů docházet, mimo jiné i kvůli vysoké poptávce a nedostatečným kapacitám. Školy včetně školek jsou momentálně v důsledku navýšených počtů žáků pod velkým tlakem, co se týče kapacity, prostoru i zdrojů, zejména v Praze. Neznalost českého jazyka, nedostatek pedagogického i nepedagogického personálu

[4] Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Situace uprchlíků z Ukrajiny*, 13. července 2022.
[5] Ministerstvo vnitra, *Statistika v souvislosti s válkou na Ukrajině*, 31. října 2022.
[6] UNHCR, *Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine #2*, září 2022.
[7] Ministerstvo školství, *Průběžné počty ukrajinských dětí v českých školách*, 19. září 2022

a potřeby psychosociální podpory u dětí ještě více komplikují již tak složitou situaci v oblasti školní docházky a vzdělávání uprchlických dětí a mládeže v České republice.

Osoby požívající dočasné ochrany mají nárok na humanitární podporu včetně zdravotního pojištění, nicméně novela zákona Lex Ukrajina II pozměnila systém a humanitární dávku pro uprchlíky omezila na dobu 150 dnů, po jejímž uplynutí mají nárok na stejnou úroveň podpory jako čeští občané, a to podle příjmových a sociálních poměrů. Zdravotní pojištění za držitele dočasné ochrany hradí stát po dobu maximálně 150 dnů, kromě dětí a seniorů. Ohrožení uprchlíci budou postupně zařazováni do stávajícího národního systému sociální ochrany pro ohrožené české občany, ovšem v případě některých skupin se mohou objevit určité nedostatky ve smyslu dostatečnosti a načasování výplaty dávek. Mezi kritické priority patří také vhodně přizpůsobená zdravotní a psychosociální pomoc pro osoby s postižením, jež by zaručila a podporovala inkluzi uprchlíků s postižením v České republice.

Vzhledem k demografickému profilu uprchlíků hrozí zvýšená rizika, co se týče ochrany dětí v důsledku jejich odloučení od rodičů a blízkých rodinných příslušníků, ale i žen a genderově podmíněného násilí, sexuálního vykořisťování a zneužívání, obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, jakož i pracovního vykořisťování. Kromě zvýšené podpory za účelem posílení kapacit ve školství, zdravotnictví a sociální péči usilují partneři NPO rovněž o poskytování cílené podpory ohroženým uprchlíkům, včetně odloučených dětí a dětí bez doprovodu, přeživších vykořisťování, obchodování s lidmi či genderově podmíněného násilí, osob s postižením, osob LGBTIQ+, romských uprchlíků a osob s psychosociálním a duševním postižením.

Část 2: Strategie ochrany a řešení České republiky

Strategie ochrany a řešení podle NPO České republiky je zaměřena na podporu úsilí státních orgánů na všech úrovních při řešení potřeb ukrajinských uprchlíků a hledání cest k usnadnění jejich adaptace a inkluze do českých systémů ochrany se zaměřením na ty nejzranitelnější. Reakce v rámci NPO především podpoří a doplní strategii české vlády zaměřenou na adaptaci, soužití a dlouhodobá řešení v souladu s přístupem opírajícím se o zapojení mnoha stran a o partnerství, jejž nastiňuje Globální pakt o uprchlících (GCR).

Partneři NPO budou usilovat o zajištění koherentní a predikovatelné reakce v oblasti ochrany se zapojením uprchlíků a současně budou posilovat české systémy ochrany. Zvláštní pozornost bude věnována potřebám ochrany u svobodných žen, domácností vedených ženami, odloučených dětí a dětí bez doprovodu, starších osob, osob LGBTIQ+, osob v závažném zdravotním stavu a osob s postižením. Úsilí bude věnováno podpoře prvoliniových pracovníků při identifikaci a poskytování služeb ohroženým uprchlíkům a státním příslušníkům třetích zemí, aby se snížila život ohrožující rizika a rizika spojená se sexuálním vykořisťováním a zneužíváním.

Reakce se bude řídit těmito strategickými cíli:

Strategické cíle České republiky

Strategický cíl č. 1: Podpora české vlády při zabezpečování nediskriminačního přístupu uprchlíků k ochraně a podpoře včetně práv spojených s dočasnou ochranou.

- Posílení reakce české vlády a všech relevantních aktérů v oblasti ochrany při registraci nově příchozích, identifikaci uprchlíků se specifickými potřebami a jejich předávání do vhodné péče, jakož i poskytování potřebných specializovaných služeb a humanitární pomoci zohledňující věk, pohlaví a princip rozmanitosti příjemců. Podpora místních subjektů při poskytování cíleného právního a sociálního poradenství a podpory příslušným osobám.
- Podpora a posilování českých systémů ochrany dětí a služeb poskytovaných státními institucemi a nevládními organizacemi s cílem zajistit, aby pracovníci sociálních služeb mohli adekvátně reagovat na specifické potřeby dětských uprchlíků a jejich rodin, především odloučených dětí, dětí bez doprovodu a dětí se zvýšenou mírou ohrožení, jako jsou děti s postižením nebo děti z menšin.
- Posílení kapacity organizací specializujících se na podporu přeživších genderově podmíněného násilí, vykořisťování a obchodování s lidmi se zvláštním zaměřením na ženy a dívky a usnadnění přístupu ke službám, podpoře a pomoci prostřednictvím úzce zacílené a osobně zaměřené terénní práce, online agendy a výcviku vhodných tzv. first responderů.

Strategický cíl č. 2: Ve spolupráci s vládou, samosprávami a občanskou společností vytvářet řešení a rozšiřovat dostupnost sociálních a ekonomických příležitostí pro uprchlíky s cílem podpořit celospolečenský přístup k inkluzi.

- Zajištění přístupu uprchlíků k ekonomickým příležitostem a možnostem obživy prostřednictvím odborného vzdělávání, krátkodobých pracovních příležitostí, zprostředkování práce, pracovního poradenství, výuky jazyků a podpory uznávání kvalifikace při současném potírání a řešení rizik, jako je vykořisťování nebo obchodování s lidmi. Důraz bude kladen na to, aby byl ohroženým uprchlíkům včetně osob s postižením a svobodných matek zajištěn přístup k podpoře pokrývající základní životní potřeby.
- Poskytování technické a operační podpory české vládě a samosprávám při zajišťování bezpečného, dostupného a dlouhodobého ubytování mimo jiné rozvojem strategií a pilotních iniciativ v oblasti dlouhodobého ubytování, jako je například vylepšování objektů pro kolektivní ubytování, rekonstrukce a vybavování stávajících bytů a pilotní testování inovačních přístupů zvyšujících nabídku bydlení.
- Pokračující podpora začleňování dětských uprchlíků do českého vzdělávacího systému zvyšováním kapacit (včetně personálních) a rozšiřováním služeb škol v rámci reakce na vzdělávací a sociálně-ekonomické potřeby pedagogů a žáků, jakož i poskytování flexibilních a alternativních programů pro ty nejohroženější děti a děti, které nenavštěvují žádnou školu.

Strategický cíl č. 3: Zajistit, aby uprchlíci se specifickými potřebami měli nadále přístup k cílené podpoře a pomoci, a podílet se na posilování ochranných mechanismů na úrovni komunit.

- Pokračující podpora existujících opatření a systémů vlády a občanské společnosti prostřednictvím humanitární reakce zasahující více úseků za účelem zajištění ochrany, podpory a inkluze uprchlíků a ve snaze posílit včasnou identifikaci osob se specifickými potřebami a jejich předávání do specializované péče.
- Podpora české vlády při zajišťování systematického začleňování uprchlíků do nejrůznějších forem sociální ochrany, např. pro osoby s postižením, a poskytování cílené podpory ohroženým uprchlíkům v zimním období. Předpokládá se, že bude nezbytná cílená podpora doplňující a posilující služby české vlády určené osobám se specifickými potřebami, jako je psychosociální podpora, prevence a reakce na genderově podmíněné násilí a obchodování s lidmi, inkluze osob s postižením a služby v ochraně dětí.
- Hlubší zapojování dotčených osob (AAP) navázáním a podporou obousměrné komunikace s komunitami, rozšiřováním přístupu k informacím a osvětovou činností mezi uprchlíky a státními příslušníky třetích zemí.

Strategický cíl č. 4: Posilování sociální koheze mezi uprchlíky a místními obyvateli prostřednictvím cílených intervencí.

- Rozvíjení inovačních přístupů a posilování partnerství s cílem podpořit inkluzi uprchlíků prostřednictvím podpory místní občanské společnosti a organizací vedených uprchlíky.
- Využití potenciálu uprchlíků, jimi vedených organizací a organizací ukrajinské diaspory k podpoře řešení některých problémů při zajišťování dostupnosti práv a služeb a usnadnění dialogu a výměny informací mezi uprchlíky, českými státními orgány a širší českou populací.
- Poskytování individuální a komunitní integrační podpory za účelem posilování sociální koheze a soběstačnosti, například prostřednictvím přístupu na pracovní trh a kurzů českého jazyka, jakož i sociálních, kulturních a rekreačních akcí a výměn.

Péče o duševní zdraví a psychosociální podpora v České republice

Spolupráce mezi vládou, občanskou společností a agenturami OSN při zajišťování péče o duševní zdraví a psychosociální podpory je v rámci reakce zásadním aspektem a v roce 2022 přinesla celou řadu iniciativ zaměřených na zajištění péče a podpory pro uprchlíky z Ukrajiny.

Národní ústav duševního zdraví například zmapoval psychosociální služby pro Ukrajince v České republice. Česká nevládní organizace AMIGA vybudovala síť ukrajinsky a rusky mluvících specialistů v oborech duševního zdraví, zdravotní péče, sociální práce a vzdělávání, kteří s uprchlíky pracují v jejich rodném jazyce na zlepšování jejich psychosociálního zdraví a odolnosti umožňující jim vypořádat se s výzvami spojenými s vysídlením v důsledku války. Mnozí odborníci zapojení do této sítě jsou sami ukrajinští uprchlíci, kteří tak poskytují specializované služby vlastním lidem. Tyto příklady ukazují možnosti zapojení uprchlíků do reakce, posilování komunitních ochranných mechanismů, využívání schopností a odborných kompetencí uprchlíků ve prospěch jejich vlastních lidí a podpory zapojení a obživy uprchlíků v České republice.

Reakce v jednotlivých úsecích

OCHRANA

Partneři budou monitorovat podmínky ochrany a urychleně identifikovat objevující se rizika a nedostatky v reakci, jež souvisejí s ochranou, aby na základě toho mohli formovat advokační aktivity založené na důkazech a zapojovat do řešení klíčových zjištění vnitrostátní orgány. Partneři rovněž zvýší svou přítomnost v komunitách, v Praze i mimo větší města, kde budou vyhledávat uprchlíky se specifickými potřebami a zajistí jejich předání specializovaným službám. Zvláštní pozornost bude věnována svobodným ženám, domácnostem vedeným ženami, odloučeným dětem a dětem bez doprovodu, jakož i starším osobám, osobám LGBTIQ+ a osobám v závažném zdravotním stavu nebo s postižením.

Budou podporovány národní mechanismy ochrany, aby se dařilo vyhledávat osoby se specifickými potřebami a zajišťovat pro ně vhodné služby. Klíčovým prvkem reakce bude rovněž ochrana před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním. V této souvislosti bude zvláštní pozornost věnována zapojování a posilování komunity uprchlíků ve snaze zajistit jejich participaci při přípravě a realizaci reakce, a to prostřednictvím participačních hodnocení, diskusí pracovních skupin, spolupráce s komunitními a uprchlickými organizacemi a dalších forem podpory uprchlické komunity.

Podúsek: ochrana dětí

V zájmu zlepšení podmínek ochrany pro dívky a chlapce dotčené krizí budou partneři posilovat a doplňovat národní systém ochrany dětí, aby bylo zajištěno, že se k ohroženým dětským uprchlíkům dostanou kritické služby prevence a reakce v oblasti ochrany dítěte a že budou mít nediskriminační přístup k registraci, dokladům a právům. Budou dále posilovány stávající služby reakce, aby se zajistila jejich účinnost v prevenci a reakci na rizika v oblasti ochrany dětí a případy jejího porušení a aby byl zaručen přístup dětí a jejich rodin k integrovaným službám podpory. Reakce se zaměří na podporu stávajících mechanismů ochrany a český systém sociální pomoci při vyhledávání nejohroženějších dětí, včetně dětí bez doprovodu, odloučených dětí, dětí s postižením, které potřebují ochranu, a dalších ohrožených dětí, a jejich předávání vhodným podpůrným a dalším službám. Peněžitou pomoc doplní další služby podpory pro děti identifikované jako ohrožené, aby se zajistilo, že se jim dostane komplexní podpory s využitím postupu určení nejlepšího zájmu, že bude zabezpečeno přímé poskytování služeb a v případě potřeby předávání do péče specializovaných služeb. Zvláštní úsilí se zaměří na identifikaci a ochranu dětských uprchlíků z romské komunity a na zajištění nediskriminačního přístupu k systémům sociální a ekonomické podpory.

Za klíčový prvek humanitární reakce bude nadále považováno rozšiřování přístupu k informacím o právech dítěte a službám ochrany dítěte, včetně těch, které se zabývají násilím proti chlapcům a dívkám. Bude prohlubována spolupráce s regionálními a místními samosprávami a organizacemi občanské společnosti s cílem identifikovat potřeby a řešení na místní úrovni prostřednictvím podpory samospráv a komunitních struktur a služeb. Partneři budou především pracovat na

rozšiřování a posilování komplexních souborů komunitních integrovaných služeb ochrany ve 14 krajích České republiky, včetně terénní práce a individualizovaného case managementu, šíření informací o službách a předávání do specializované péče, péče o duševní zdraví a psychosociální podpory a identifikace a ochrany ohrožených dětí. V krajích s nejvyššími počty uprchlíků dojde k navýšení kapacity prvoliniových sociálních pracovníků a posílení meziúsekových standardizovaných mechanismů pro předávání do specializované péče, které budou zohledňovat požadavky ochrany.

Podúsek: genderově podmíněné násilí

Ve spolupráci se státními orgány a dalšími vhodnými organizacemi budou partneři podporovat vytváření systémů zohledňujících potřeby ochrany (včetně hledisek věku, pohlaví a rozmanitosti, opatření pro prevenci sexuálního vykořisťování a zneužívání, obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, systémů prověrek dobrovolníků a dobrovolnických organizací nabízejících dopravu a ubytování).

Partneři budou také spolupracovat s vládou a organizacemi na zmírňování rizika genderově podmíněného násilí ve všech úsecích, především pak u osob podílejících se na distribuci pomoci a poskytujících ubytování, a na zlepšení šíření informací mezi uprchlíky prostřednictvím terénní práce a komunikace, aby měly ženy a dívky zajištěn přístup k informacím o službách v oblasti genderově podmíněného násilí.

Partneři posílí kapacity organizací specializujících se na podporu přeživších genderově podmíněného násilí, včetně obětí sexuálního vykořisťování a zneužívání a obchodování s lidmi za účelem sexuálními vykořisťování, a usnadní přístup ke službám, podpoře a pomoci přeživším z řad ukrajinských uprchlíků v České republice, a to prostřednictvím přesně cílené a osobní terénní práce, online agendy a výcviku vhodných tzv. first responderů v bezpečném ohlašování případů a předávání do specializované péče.

Partneři rovněž podpoří organizace v provozování bezpečných útočišť a poskytování sociálních a psychosociálních služeb a také právní a reintegrační podpory pro oběti vykořisťování a obchodování s lidmi.

VZDĚLÁVÁNÍ

Partneři budou v těsné spolupráci s českou vládou a v souladu s jejími politikami inkluzivního vzdělávání či inkluze dětských uprchlíků upřednostňovat začleňování dětských uprchlíků z Ukrajiny do formálního vzdělávacího systému České republiky. Součástí bude akcelerace klíčových intervencí s cílem zajistit pro uprchlíky od raného dětství až po dospívání vysoce kvalitní vzdělávací a výchovné příležitosti ve formálním vzdělávacím systému. Dojde ke zvýšení kapacit a služeb škol, včetně prostorových kapacit, vybavení a zařízení, vzdělávacích materiálů, stravování atd., aby bylo vytvořeno bezpečné a podpůrné školní prostředí.

Partneři přispějí k budování kapacity školního personálu – mj. ředitelů, pedagogů a jejich asistentů –, aby byl schopen zabezpečit vzdělávací a sociálně-emoční potřeby ohrožených dětí v předškolních zařízeních a základních i středních školách, a to včetně ukrajinských dětských uprchlíků a dětí s postižením. Péči o duševní zdraví a psychosociální podporu pro děti i pedagogy bude zabezpečovat specializovaný personál včetně ukrajinských psychologů a školská poradenská zařízení.

Partneři zajistí flexibilní a inovativní programy uspokojující nejrůznější vzdělávací a rozvojové potřeby uprchlíků. Mezi ně budou patřit „adaptační/přípravné třídy“ pro ukrajinské žáky s intenzivní výukou češtiny, které pomohou s jejich integrací do škol, jakož i mimoškolní aktivity a neformální vzdělávací a rozvojové programy pro ukrajinské i české děti a mládež. Prostřednictvím těchto programů budou děti a mladiství v kontaktu se svými vrstevníky a budou moci zlepšovat svou sociálně-emoční pohodu. Partneři vposledku posílí informační systém pro řízení škol a využívání dat pro poskytování efektivní podpory a rozdělování zdrojů na úrovni krajů, obcí a škol.

ZDRAVÍ A VÝŽIVA

Partneři z úseku zdraví usilují o posílení vládní reakce poskytováním podpory pro Ministerstvo zdravotnictví a další státní orgány a místní aktéry v podobě budování kapacit a poskytování nástrojů a technické pomoci, jež jsou potřebné a jež odpovídají mechanismům dočasné ochrany a reakce EU v oblasti zdravotnictví. To zahrnuje prosazování širšího nároku uprchlíků na kompletní škálu zdravotnických služeb financovaných ze státního rozpočtu a odstraňování administrativních, finančních a komunikačních bariér v přístupu ke zdravotnickým službám ze strany uprchlíků.[8]

Konkrétní intervence partnerů se zaměří na rovný přístup žen, dětí a mladistvých uprchlíků ke kvalitní primární zdravotní péči prostřednictvím rozšiřování ambulantních center fakultních nemocnic a ordinací praktických lékařů v celé zemi, zajištěním kontinuity péče a předávání pacientů s chronickými nepřenosnými a přenosnými chorobami (především HIV a tuberkulóza) do specializované péče a intervencemi na podporu zdraví realizovanými prostřednictvím Centra podpory veřejného zdraví Státního zdravotního ústavu. Partneři se rovněž zaměří na posilování komunikačních dovedností českých lékařů a dalších poskytovatelů zdravotní péče v souvislosti s kulturními aspekty poskytování péče, včetně komunikace s pacienty o tématech, jako je očkování nebo psychosociální podpora. Dále se zapojí do doplňkové podpory v oblasti komunikace a jazykových dovedností s cílem zajistit, aby uprchlíci znali své nároky plynoucí z dočasné ochrany v oblasti péče o zdraví, dostalo se jim pomoci se zabezpečením přístupu ke zdravotnickému

[8] Partneři budou konkrétně podporovat vládu a orgány odpovědné za veřejné zdraví při utváření politik zaměřených na odstraňování bariér a zvyšování dostupnosti zdravotnických služeb a léčiv pro uprchlíky v České republice. Ve spolupráci s českým zdravotnickým systémem budou pracovat na nastavování mechanismů včasného varování za účelem posílení sledovacích systémů, jež detekují potenciální hrozby a reagují na ně. Vybudováním inkluzivních sítí, zapojením potenciálně zranitelných jednotlivců do aktivní péče o vlastní zdraví a podporou programů, které pomáhají s vývojem plánů zajištění kontinuity činností pro ohrožené osoby, zavedou mechanismy průběžného naslouchání a zpětné vazby a zajistí provádění situačních analýz komunikace o rizicích a zapojení komunity. Rovněž provedou vyhodnocení potřeb a situační a rizikové analýzy v oblasti zdraví za účelem zjištění potřeb uprchlíků v České republice, jejich zdravotního stavu a potenciálních hrozeb, přičemž budou monitorovat a vyhodnocovat přístup ke zdravotnickým službám, jejich využívání, nedostatky a bariéry, zejména z hlediska ohrožených osob, včetně nároků uprchlíků na zdravotní péči v rámci dočasné ochrany EU i mimo ni, s cílem zajistit smysluplný přístup ke zdravotní péči v České republice.

systému, jakož i osvěty o prevenci HIV a podpořila se dostupnost léčby HIV. Svou pozornost zaměří na odmítání očkování a budou podporovat národní očkovací kampaň a iniciovat intervence zacílené na změnu chování a podporující vakcinaci a další preventivní opatření zaměřená jak na uprchlíky, tak na domácí obyvatelstvo.

V rámci řešení nedostatku lékařů a především pediatrů budou partneři spolupracovat se státními institucemi na zvyšování nabídky a dostupnosti primární zdravotní péče. Ve spolupráci se vzdělávacími institucemi budou usilovat o zvýšení kapacit ukrajinských lékařů formou kurzů, kde získají informace o českém systému zdravotní péče a které podpoří úspěšné absolvování aprobačních zkoušek. Rovněž budou podporovat uznávání lékařských povolání zdravotnických pracovníků s cílem podpořit jejich smysluplné začleňování do zdravotnického systému.

OBŽIVA A SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÉ ZAČLEŇOVÁNÍ

Česká republika urychleně podpořila přístup uprchlíků k vnitrostátním dokladům, a to dokonce ještě před aktivací směrnice o dočasné ochraně, čímž umožnila přístup k programům a službám včetně sociální ochrany od samotného počátku reakce. Navzdory příznivému právnímu prostředí brzdí sociálně-ekonomické začleňování uprchlíků celá řada faktických a administrativních překážek, ať už je to neznalost jazyka, omezené možnosti péče o děti, nepružné požadavky na doklady, napjatá či nedostatečná kapacita služeb, neznalost profilů uprchlíků a jejich práva na práci na straně soukromého sektoru nebo omezená dostupnost informací o právech a službách a institucionálních možnostech k jejich využití.

Reakce proto bude zahrnovat sociálně-ekonomické profilování, mapování stakeholderů, těsné monitorování nedostatků ztěžujících dostupnost, jehož výsledky se využijí v advokačních iniciativách a při utváření partnerství, asistenci uprchlíkům při využívání služeb a tržních příležitostí ve formě poskytování informací, pracovního poradenství, doprovázení a poskytování právních služeb, jakož i vytváření partnerství s veřejným a soukromým sektorem, občanskou společností, mezinárodními organizacemi, akademickou obcí a samotnými uprchlíky v oblasti sociálně-ekonomické inkluze a poskytování technické podpory vládě při řešení překážek inkluze.

Partneři podpoří intervence, které budou jednak zaměřeny na bezprostřední potřeby nejohroženějších uprchlíků, a jednak na plánování a plnění střednědobých a dlouhodobých strategií pro zvýšení jejich odolnosti, rozšíření a posílení národních systémů a podporu dospělých při hledání pracovních příležitostí, jakož i mládeže při získávání dovedností pro zvýšení zaměstnatelnosti, včetně odborných dovedností, měkkých dovedností a dovedností při hledání práce. Partneři také podpoří dialog, vzájemné porozumění a sociální kohezi mezi uprchlíky a místními obyvateli coby prostředek k prosazování klidného soužití a podpoře řešení, včetně dlouhodobé sociálně-ekonomické inkluze.

ZÁKLADNÍ POTŘEBY

Zajištění bezpečného, systematického a důstojného přístupu uprchlíků v České republice k potravinám, ubytování a dalším základním potřebám je prioritou číslo jedna. Jedná se o potřeby nově příchozích v roce 2023, jakož i těch, kdo přišli v roce 2022. Kvůli zachování pokračující podpory pro uprchlíky z Ukrajiny bude zapojení partnerů NPO zasahovat od přímého poskytování bezprostřední život zachraňující pomoci až po podporu kapacit samospráv a aktérů zapojených do reakce.

Podle NPO budou aktéři nadále vypomáhat vládě s důrazem na zabezpečení krátkodobé a střednědobé potravinové bezpečnosti prostřednictvím pokračující okamžité naturální potravinové pomoci, jakož i víceúčelové peněžité pomoci na potraviny a pokrytí základních potřeb určené ohroženým domácnostem před jejich začleněním do českého programu sociální pomoci nebo úspěšné integrace do českého trhu práce.

Vysoký počet uprchlíků dál zahlcuje dostupné zdroje a odhaluje nedostatek vhodných a udržitelných možností ubytování. Partneři NPO budou v těsné spolupráci se samosprávami a státními orgány dál pomáhat příslušným ministerstvům poskytováním bezprostředních krátkodobých až střednědobých ubytovacích možností pro nejohroženější uprchlíky, jakož i střednědobých až dlouhodobých ubytovacích řešení. To zahrnuje odpovídající reakci a přípravu na zimní období v podobě vylepšování stávajících ubytovacích zařízení, cílených peněžních dotací a zkoumání nových způsobů zajištění včasného, dostupného a důstojného bydlení.

Klíčovou oblastí, která si vyžádá významné zdroje, je podpora samospráv v mimopražských oblastech v podobě systematických ubytovacích modelů zohledňujících skutečnost, že kapacity sociálního bydlení buď nejsou k dispozici vůbec, nebo jsou extrémně omezené. Začlenění uprchlíků do běžného trhu s bydlením bude vedle peněžních dotací a doplňkových systémů podpory pravděpodobně vyžadovat inovativní přístupy.

Priority reakce z pohledu celé České republiky

Zapojování dotčených osob

Aktivity zaměřené na inkluzi a zapojování dotčených osob budou nadále prioritou a v této souvislosti se budou realizovat iniciativy v těchto základních obrysech: a) participace a inkluze v souladu se zásadami zohlednění věku, pohlaví a rozmanitosti, zajišťující smysluplný dialog, b) komunikace a transparentnost včetně přístupu k informacím, c) zpětná vazba a reakce a d) vzdělávání a adaptace.

Uplatňováním participačních metodik při přípravě, provádění a hodnocení humanitárních intervencí budou aktéři usilovat o pokračující zapojování žen, mužů, dívek a chlapců uprchlíků z nejrůznějších prostředí ve všech fázích implementace NPO. Zpětná vazba od uprchlíků pomůže s přesným nastavením reakce, bude-li to potřeba. Uprchlíkům budou dál k dispozici relevantní, včasné a aktuální informace zprostředkovávané obousměrnými komunikačními a zpětnovazebními mechanismy, jako je stránka UNHCR HELP, linka pomoci Mezinárodní organizace pro migraci,

regionální call centrum a další iniciativy. Dál bude posilována úloha dobrovolníků z řad uprchlíků, komunitních aktérů a subjektů vedených uprchlíky, mimo jiné šířením a využíváním nástrojů a metodik týkajících se například registrace a prověrek dobrovolníků, jakož i komunitní zpětné vazby a mechanismů pro řešení stížností.

Ochrana před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním

Ochrana před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním je klíčovou prioritou reakce. Sexuální vykořisťování a zneužívání je v přímém rozporu s principy, na nichž je založena humanitární činnost, způsobuje újmu těm, koho jsou humanitární a rozvojoví pracovníci povinni chránit, a ohrožuje důvěryhodnost všech organizací poskytujících podporu. Ukrajinskou krizi charakterizuje celá řada specifických rizikových faktorů, kromě jiného mimořádně vysoký počet rozdělených rodin a domácností vedených ženou, jakož i velmi široký okruh aktérů podílejících se na reakci, z nichž někteří mají s ochranou před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním jen omezené zkušenosti. K těmto rizikovým faktorům se může dále přidávat zvýšená sociálně-ekonomická zranitelnost, problémy s obstaráváním vhodného ubytování a také potenciální únava na straně české vlády a místních obyvatel s tím, jak krize vstupuje do svého druhého roku.

Ochrana před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním je nedílnou součástí NPO, která prochází všemi jeho aspekty, a je začleněna do všech úseků pomoci pro uprchlíky z Ukrajiny. Kromě toho vyžaduje odhodlané a proaktivní kolektivní úsilí ke zmírnění a prevenci rizik, jako jsou například společná hodnocení rizik sexuálního vykořisťování a zneužívání, hodnocení kapacit partnerů, budování a odborná příprava kapacit, terénní práce a osvětová činnost mezi uprchlíky. Na podporu tohoto úsilí na národní úrovni a za účelem zajištění konzistentnosti, výměny a získávání nejlepších postupů v souladu s globálními závazky k ochraně před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním byla vytvořena regionální síť ochrany před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním, kterou společně řídí UNHCR a organizace Save the Children.

Péče o duševní zdraví a psychosociální podpora

Péče o duševní zdraví a psychosociální podpora představují úsilí zasahující do všech úseků, které je v rámci reakce široce vnímané jako jedna z priorit. Tento typ péče a podpory je začleněn do všech úseků podpory jako aspekt, který prochází napříč celým spektrem pomoci, zejména pak v úsecích ochrany, ochrany dětí, genderově podmíněného násilí a ochrany zdraví, přičemž v každém úseku vyvstávají nejrůznější výzvy spojené s tímto typem péče a prioritní oblasti pro intervenci. Služby a aktéři v oblasti péče o duševní zdraví a psychosociální podpory se budou rovněž zaměřovat na jazykové a kulturní odlišnosti a bariéry přítomné v rámci reakce.

Mezi klíčové strategické priority u tohoto typu péče a podpory patří: a) ochrana a zlepšování psychosociální pohody hostitelské i uprchlické komunity, zejména pak ohrožených skupin, jako jsou starší osoby, pečující osoby, odloučené děti a děti bez doprovodu, přeživší genderově podmíněného násilí, osoby LGBTIQ+ apod., b) podpora přístupu ke specializovaným službám péče o duševní zdraví a současně posilování kapacity stávajících zdrojů, c) začleňování péče

o duševní zdraví a psychosociální podpory do ostatních úseků humanitární péče a kooperace s ministerstvy zdraví, školství a sociálních věcí při podpoře národních politik týkajících se této péče a podpory, a d) rozšíření péče na personál tohoto typu služeb (včetně péče o sebe) prostřednictvím intervencí zaměřených na budování kapacit a podporou pečujících osob při zajišťování blaha rodin a dětí.

V České republice byla zřízena a působí pracovní skupina pro péči o duševní zdraví a psychosociální podporu, která bude v součinnosti s národními orgány nadále zajišťovat koordinaci a odborné vedení reakce v této oblasti. Partneři národní technické pracovní skupiny pro péči o duševní zdraví a psychosociální podporu budou prostřednictvím výcviku, aktualizace způsobů předávání do specializované péče a mapování služeb posilovat kapacitu a koordinaci mezi všemi aktéry, včetně vlády, orgánů ochrany dětí, agentur OSN, nevládních organizací, občanské společnosti a komunitních organizací,

Spolupráce a koordinace

V souladu s modelem koordinace činnosti na ochranu uprchlíků (Refugee Coordination Model) vyvinuli partneři NPO koordinační strukturu za účelem podpory stávajícího vládního koordinačního mechanismu, jenž zahrnuje pracovní skupiny pro 13 prioritních oblastí, jako je koordinace, komunikace, financování, digitalizace řízení a všechny relevantní aspekty integrace uprchlíků (např. bydlení, školství, zdravotnictví, sociální oblast, bezpečnost atd.).

Spolupracující partneři	**4**
Agentury OSN	4

Poznámka: V tomto seznamu jsou uvedeny pouze žadatelské organizace v NPO, z nichž celá řada při realizaci aktivit NPO spolupracuje s implementačními partnery. Rozdělení partnerů podle typu je uvedeno v přehledu rozpočtu podle partnerů.

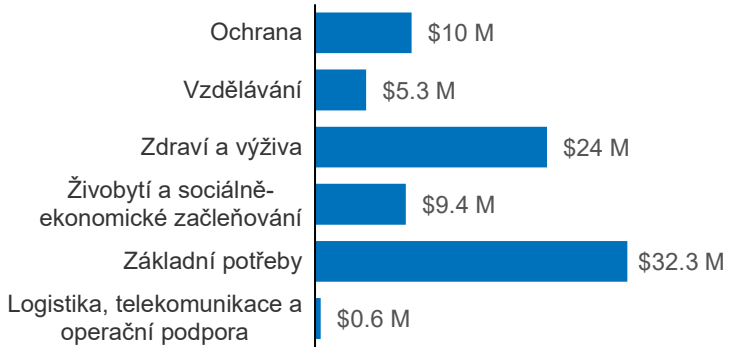
Hlavním koordinačním orgánem partnerů NPO, fungujícím v rámci modelu koordinace činnosti na ochranu uprchlíků, je Fórum koordinace činnosti na ochranu uprchlíků (Refugee Coordination Forum). Fórum, které společně řídí Ministerstvo vnitra a UNHCR a v němž zasedají zástupci vlády, agentur OSN a organizací občanské společnosti koordinovaných v konsorciu nevládních organizací pracujících s migranty v České republice, se zaměřuje na posilování koordinace mezi partnery NPO, vládou a občanskou společností, zajišťuje strategické vedení při identifikaci a implementaci relevantních intervencí, zabezpečuje připravenost a pohotovostní plánování a rovněž zajišťuje metodické vedení pracovní skupiny pro ochranu (Protection Working Group), jež mu podléhá. Úzce spolupracuje s vládní pracovní skupinou pro EU/mezinárodní strategii, při čemž zajišťuje koordinovanou reakci a odpovědnost vůči uprchlíkům a donátorům. Fórum koordinace činnosti na ochranu uprchlíků na svých pravidelných schůzích diskutuje o strategických tématech a podporuje související dialog mezi klíčovými účastníky.

Finanční požadavky napříč agenturami a orgány

Celková potřebná částka

81,6 mil. dolarů

Podle úseků (v mil. dolarů)

Celkové požadavky v oblasti ochrany (v dolarech)	9 990 160
Ostatní aktivity v oblasti ochrany	2 329 010
Genderově podmíněné násilí	1 532 174
Ochrana dětí	6 128 976

Peněžitá pomoc celkem* (v dolarech)	20 622 206
Základní potřeby	19 422 206
Obživa a sociálně-ekonomické začleňování	1 200 000

Jedná se o rozdělení podle druhů peněžité pomoci, které jsou zahrnuty ve výše uvedených celkových rozpočtech úseků. Peněžitá pomoc je vnímána jako klíčový způsob pomoci a ochrany v souladu s politikou peněžních intervencí (CBI Policy) UNHCR 2022–2026. Peněžitá pomoc je způsob pomoci zasahující napříč úseky včetně úseku ochrany a v souladu s tím je pro ni vyhrazena příslušná částka, která je stanovena na základě přístupu vycházejícího ze základních potřeb. Jako volitelná možnost pro lidi, kterým pomáháme, bude peněžitá pomoc využita jako primární prostředek k pokrytí bezprostředních základních potřeb a bude mít důležité výsledky v oblasti ochrany.

Podle typů partnerů

Spolupracující partneři	4
Agentury OSN	81,6 mil. dolarů

Podle partnerů (v dolarech)

Partner/zkratka	Ochrana	Vzdělávání	Zdraví a výživa	Obživa a sociálně-ekonomické začleňování	Základní potřeby	Logistika, telekomunikace a operační podpora	Celkem
Agentury OSN							
Mezinárodní organizace pro migraci	696 836		384 285	5 149 415	7 168 190	640 474	14 039 200
Dětský fond OSN (UNICEF)	5 207 498	5 320 676	3 677 661		18 422 206		32 628 041
Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)	4 085 826			4 223 482	6 661 739		14 971 047
Světová zdravotnická organizace (WHO)			19 940 000				19 940 000
Celkem	**9 990 160**	**5 320 676**	**24 001 946**	**9 372 897**	**32 252 135**	**640 474**	**81 578 288**